

A katasztrófák útján a pusztulásba.

A Magyar Tudományos Akadémia kiadásában nemrég jelent meg József kir. herceg, tábornagy «*A világháború, amilyennek én láttam*» című hatalmas művének VI. kötete. A tenyérnyi vastagságú kötet, melynek aktaszerű anyagát vitéz Rubinthy Dezső altábornagy gyűjtötte és állította össze, a világháborúnak talán legborzalmasabb fejezetét örökíti meg.

A háború negyedik évében Németországnak és a Monarchiának közös erővel kellett volna a nyugati harctéren az entente-hatalmak seregeivel szembeszállnia. A németek a segítségre vonatkozóan 1917 végén ígéretet is kaptak. Ezt az ígéretet azonban csak annyiban váltották be, hogy a Monarchia a nyugati harctérré csak kevés tüzértséget küldött, míg haderejével Olaszország ellen fordult. E megmagyarázhatatlan tényt kiváló hadtörténelmi írók a világháború elvesztésének főokául tudják be. Még ma sincs tisztázva, hogy miért utasították el a segítséget kérő és arra számító németeket.

József kir. herceg művének ez a legújabb kötete az első piavei csatát és az ezt megelőző és követő hadi eseményeket írja le egészen 1818 július 20-ig, amidőn seregének vezetését beteg Schönburg hercegnek adták át. Június 15-én hajnalban a Piave mentén az előző napokban lefolyt hatalmas felhőszakadások után szólalt meg az egész olaszországi arcvonal tüzértségeinek 4800 lövege és 600 aknavetője, kezdődött meg az átkelés és indult meg a támadás. Az asiagoi fensíkon ez már az első rohamoknál sem

sikerült és nem jutott előbbre. A József kir. herceg seregének támadása a Montellóra sokkal jobban ment előre. Négy napi kemény harc után foglalták el a fensík legnagyobb részét, de a támadás ekkor itt is holtpontra jutott az olasz ellentámadás következtében. Az Isonzó-hadsereg előnyomulása a nem elegendőnek bizonyult tüzértségi előkészítés miatt vergődéssé változott. Június 19-ikéről a kir. herceg a következőket írja: «Az én dicső csapataim magatartása minden dicséreten felül áll. Az olaszok pedig bámulatosak hősiek szívosságukban. A Montello egy hullamező, a hullák hekatombái egész hegyeket és torlaszokat képeznek... A hadseregfőparancsnokság értesít engem arról, hogy egyelőre egyáltalában nem szállíthat lőszert nekem. Éppen most sürgettem a legnagyobb eréllyel, nem tudom hányadszor. Erre a legnagyobb keserűséggel jelentem, hogy ez esetben lehetetlen Montellót tartanom, minthogy már csak két napra alig elégséges lőszerelem van... Csapataim minden dicséreten magasan felül álló magaviseletet tanusítanak, rohamot roham után vetnek vissza mindannak dacára, hogy nagyon megfogytak és teljesen ki vannak merülve... Tehát vagy kapok elegendő lőszert és pedig azonnal, vagy ki kell ürítenem Montellót, ami a teljes vereség katasztrófájával majdnem egyenlő szerencsétlenség, legalább is erkölcsileg... Én vagyok az egyedüli, aki kitűzött céloamat el is értem és a két szomszédomat teljesen vissza lett verve...» Az így előállott általános helyzet következménye volt, hogy az egész arcvonalat 20—21-én a Piave

mögé vonták vissza. A vérbeful-
lasztott támadás így fejeződött be
óriási veszteségek mellett.

A naplószerűen feldolgozott anyag-
ból kitűnik, hogy József kir. herceg
már március 26-án hangoztatta, hogy
«az adott viszonyok között offenzívát
végrehajtani súlyos bűn». Tisztán
látja később azt is és ez ellen is hiába
küzd, hogy «ha az egész arcvonala egy-
szerre támad, az erők el lesznek for-
gácsolva és sehol sem lesz megfelelő
lökőerő» — tehát előre látta a szük-
ségképen bekövetkezett kudarcot.
Megállapításai szerint fejtelenség és
lelkiismeretlenség jellemezték ekkor
a magasabb hadvezetőséget nem csak
az irányításban, hanem a csapatok
ellátásában is. Február hóban pél-
dául nyolc napon át nem érkezett
húszállítmány, a teheneket és ökrö-
ket pedig előzőleg más vidékekre szál-
lították.

Ez valóban a Monarchia bomlásá-
nak egyik legsomorúbb történelmi
korszaka. A siralmas vég kezdetének
lélekbe markoló leírását olvassuk e
kötetben, mely a világháborúban be-
csülettel harcolt hős magyar katona
tragédiájának lehangoló érzését éb-
reszti.

Görgey Aladár.

Gróf Apponyi Albert: Élmények és emlékek. Athenaeum kiadása.

Nyolcvanöt esztendőskorában lá-
tott hozzá Apponyi politikai emlék-
iratai megírásához. Az élet teljességé-
nek a tudatával rendezte ezer meg
ezer gondolatát és emlékét, termé-
zetes tehát, hogy a jól megharcolt
élet szélén sok olyan megélése is fel-
támadt lelkében, amelyek a ma-
gyar nemzet politikai történetéhez
nincs köze. Ám ezek a megélések
minden kortörténeti érdekességük és
dokumentumaik mellett elsősorban
segítenek ahhoz, hogy ezt a nagyon
teljes és nagyon egész lélekalkatot,
ami az Apponyié volt, közelebbről
megismerhessük. Ezeket a meg-

éléseket foglalja itt egybe ez a
kötet.

Szinte együltőben olvassuk végig.
Az emlékiratok mindenkor a legiz-
galmasabb olvasmányok úgyszólván
Szent Ágoston *Confessiones*-ei óta,
még akkor is, ha rousseau-i apológiák,
az életfolyamat megannyi botlásának
magyarázatai, vagy hallatlan erő-
feszítés arra, hogy a leírt szó árán
vergődje magát át a lélek a maga
szörnyű válságán, mint a Pázmány
mágikus varázsában megbódult, fi-
nomlelkű Veresmarty Mihály, amikor
megtérése históriáját írja le. Ez a
könyv nemcsak azért lenyűgöző ol-
vasmány, mert a felette közvetlen
hangon elmondott történetek és él-
mények rendkívül termékenyítően
hatnak képzeletünkre, hanem első-
sorban azért, mivel annak a nagy-
embernek az emlékiratait olvassuk,
aki már ott tart, hogy a lélek mély-
séges megnyugvásával és a szinte
nem e földről való derűvel gondol a
nemsokára elkövetkező, mennyei
hívó szóra: Fiam — elég volt!

Minden harag, gyűlölség, megbán-
tás és érzékenység kihullt már ebből
a lélekből. Kudarcaiban és megpró-
báltatásaiban is talál valami szépet,
tanulást, a rossz arcok is sorra
elmosódnak mellőle s most, hogy em-
lékezik, az életnek ama magaslatáról
teszi azt, ahova csak a megszámláltak
jutnak fel, — a valódi bölcsesség és a
tövisnélkül való emberszeretet ma-
gaslatára. Így jut eszünkbe e böl-
csesség és szeretet láttán, hogy Brün-
hilde mondatát idézzük, amellyel
éppen Apponyi köszöntötte fel a
bayreuthi Festspielhaus megnyitá-
sakor az utólérhetetlen mestert: Heil
Dir, Du siegendes Licht! Mert való-
ban a győzedelmes fény világánál
emlékezik Apponyi.

A világtörténelem három nagy
korszaka fogódzik itt egybe Apponyi
lelkében. Elindulásakor még tart a
második francia császárság fénykora;